

Kulturmiljöprogram

Del 2.2 Bringetofta riksintresse

Inledning

Denna del av Nässjö kommuns kulturmiljöprogram redovisar bevarandevärda objekt inom Bringetofta riksintresse.

Läsanvisning

Hela kulturmiljöprogrammet

I den fullständiga versionen av Nässjö kommuns kulturmiljöprogram finns bakgrunden till kulturmiljöprogrammet, fördjupad beskrivning av kulturmiljön och redovisning av samtliga bevarandevärda objekt inom kommunen.

Karta

De olika objektens lokalisering får man fram genom kartfunktionen på kommunens hemsida. Där går det hitta alla kommunens objekt i kartform och det går även att söka på fastighetsbeteckning och adress.

Klassning

Följande klasser används i kulturmiljöprogrammet:

Klass 1, byggnadsminne (KML 3 kap) / Kyrkliga kulturminnen (KML 4 kap)

Graderingen avser byggnader som förklarats vara byggnadsminnen enligt Kulturmiljölagen (kap 3-4). Klassificeringen avser befintliga byggnadsminnen.

Klass 2, Särskilt värdefull bebyggelse (PBL 8 kap § 13)

Graderingen avser särskilt värdefull bebyggelse, sådana byggnader får inte fysiskt förvanskas vid förändring av eller i anslutning till byggnaden. Byggnaden bör skyddas genom q-bestämmelse i områdesbestämmelse eller detaljplan.

Klass 3, särskilt allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap § 17)

Byggnaden har ett visst värde i fråga om till exempel utformning. Värdebärande element i byggnaden bör hanteras på ett varsamt sätt vid förändringar av eller i anslutning till byggnaden. Bör skyddas genom varsamhetsbestämmelse i områdesbestämmelse eller detaljplan.

Klass 4, allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap § 17)

Graderingen motsvarar det generella krav på hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden som gäller för alla byggnader.

Klass 5, avskrivs

Byggnaden har inte kulturhistoriska värden som behöver beaktas i plan- och bygglovsprocessen. Objekt i klass 5 finns inte upptagna i kulturmiljöprogrammet.

Klassningen är framtagen av Länsstyrelsen i Jönköpings län och är baserad på Plan- och bygglagens (PBL) hänsyns- och skyddsbestämmelser samt byggnadsminnen enligt Kulturmiljölagen (KML). Klassningen skiljer sig från den klassning som använts i kommunens tidigare kulturmiljöprogram "Värdefulla byggnader och miljöer" (2007) och därför har ny bedömning gjorts vid framtagande av detta program.

R2 Bringetofta

Alla fastigheter inom eller gränsande till området: Bringetofta 1:2, 1:4, 2:2, 2:3, 2:4, 3:4, 3:5, 3:8, 4:5, 4:6, 5:3, 5:5, 5:7, 5:9, 5:10, 5:11, 5:12, 5:13, 5:14, 6:2, 7:4, 7:5, 7:6, 7:7, 7:8, 7:9, 7:10, 7:11, 7:12, 11:1, 12:1, Hjälmseryd 2:3, 2:5, 4:6, Åsbyholm 1:3, 1:6, S:1.

Klass 1: Riksintresseområde, Bringetofta kyrka

Riksintresse, byggnadsminne (KML 3, 4 kap) / Kyrkliga kulturminnen (KML 3, 4 kap)

Klass 2: Bringetofta 5:10 (*Bringetofta lärarbostad*), Bringetofta 12:1 (*Bringhem 1*)

Särskilt värdefull bebyggelse (PBL 8 kap §13)

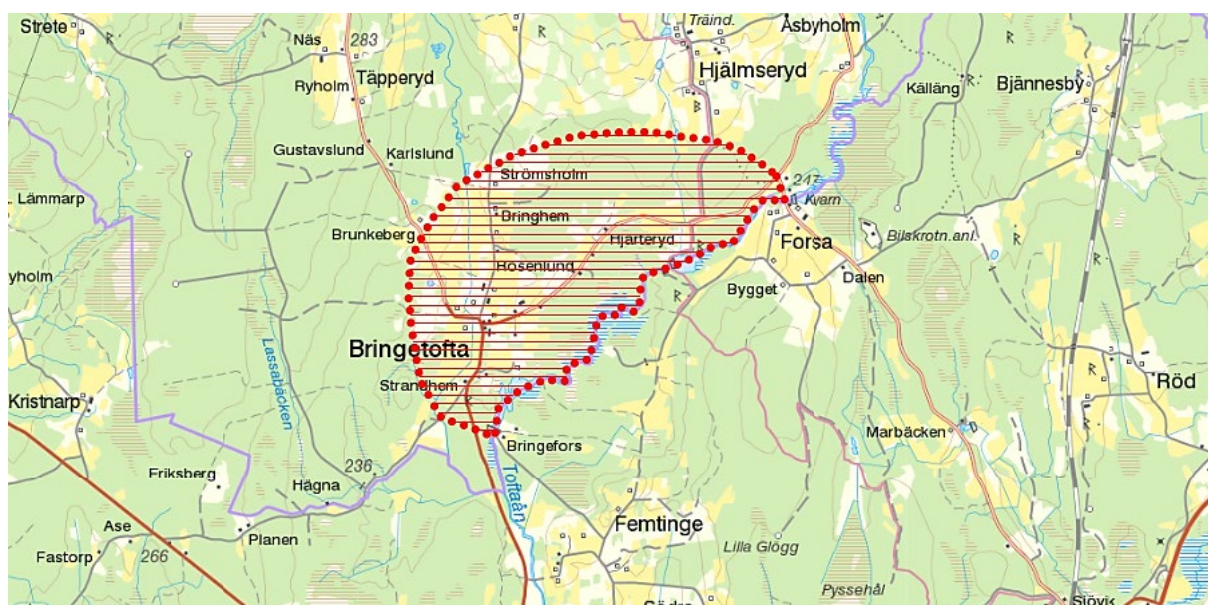
Klass 3: Bringetofta 3:4 (*Brogården 1*), Bringetofta 7:9 (*Bringetofta kyrka, magasinet*),

Bringetofta 7:11 (*Bringetofta prästgård*), Bringetofta 2:2 Hus 2, Hus 4 (*Bringetofta Havsgård 1*)

Särskilt allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)

Klass 4: Bringetofta 5:14 (*Flogård 2*), Bringetofta 11:1 (*Bringetofta församlingshem*),

Bringetofta 5:11 Hus 3 (*Nedre Flogård 1*) *Allmänt bebyggelsevärde (PBL 8 kap §17)*

Kartbild från länsstyrelsen

I kommunens sydöstra del, på gränsen mot Sävsjö kommun, ligger Bringetofta kyrkby. Byn omges av ett öppet, flackt odlingslandskap genom vilket Lillån sträcker sig i nord-sydlig riktning. Längst i öster bildar Toftaan en naturlig gräns mot Sävsjö kommun. Bringetofta utgör en del av det gamla centralområdet Njudungs folkland. Bebyggelsen i kyrkbyn är av gles karaktär, men med den karaktäristiska utformning som är typisk för en kyrkby med kyrkan centralt med omgivande funktionsbyggnader som ofta utgörs av prästgård, skola, sockenmagasin, äldreboende och affär utöver de närbelägna gårdarna. Odlingslandskapet är väl hävdad med bevarade agrarhistoriska lämningar. Därtill kan området beläggas förhistoriskt med ett par bevarade gravfält, stensättningar och hålvägar. Av fornlämningarna – ett stort antal högar och stensättningar – att döma, fanns en bosättning på platsen redan under 900-talet. Gravfynd av äldre datum har också påträffats inom området. I områdets nordöstra del finns ett flertal hålvägar bevarade. Dessa daterar sig troligtvis till vikingatid och framåt. För mer information, se kulturmiljöunderlagets

fornlämningsdel. Kyrkan från 1100-talets senare del dominerar bebyggelsen i området. Det är en tidig stenkyrka av romansk absidtyp, en vanligt förekommande kyrkotyp i Njudungs folkland. Absid, kor och delar av långhuset är ursprungliga men kyrkan förlängdes åt väster troligen under 1500-talet. De medeltida kalkmålningarna har varit övermålade men togs fram vid en restaurering 1923. Sakristian anses härstamma från 1500-talet, medan absidens målningar av helvetet och yttersta domen tillkom under 1600-talet. Under 1750-talet omgestaltades kyrkan med en långhusutbyggnad i trä mot norr. På kyrkogården finns en rödfärgad klockstapel i trä från 1730. Ett krucifix anses härstamma från medeltiden, medan predikstolen skänktes till kyrkan 1659 av överste Jöran Silvferhjelm från Havsjö.

Stenkyrkan av romansk absidtyp, klocktorn till vänster.

1917 uppfördes i byn även en missionskyrka (Bringetofta 5:3), idag förändrad men kvar på sin ursprungliga plats och den används fortfarande aktivt av missionsförsamlingen. Bringetofta prästgård (Bringetofta 7:11) uppfördes 1833 och utgör en viktig del av kyrkbyn. Byggnadens ursprungliga volym, färg och material har bevarats men arkitektoniska detaljer har förändrats. Tidigare var byggnadens veranda av en mindre glasverandamodell, som senare byts ut mot en större öppen veranda. En bred frontespis har öppnats upp genom takfoten. Tidigare låg enkupiga tegelpannor på taket, men idag består takbeklädningen av ett tvåkupigt lertegel. Bottenvåningens tvåluftsfönster med sex rutor har ersatts med treluftsfönster med nio rutor. Gården har ett centralt placerat vårdträd som återplanterats.

Bringetofta 7:11, Bringetofta prästgård.

Intill kyrkan ligger sockenmagasinet, uppfört under 1850-talet på naturstensgrund och de karaktäristiska luckorna och mindre fönstren finns bevarade. Kyrkbyn är relativt enhetlig med locklistpaneler med röd slamfärg, vita dörr- och fönsterfoder samt röda tegeltak. I bystrukturen ingår även ett f d ålderdomshem från omkring 1850, en affär från 1920-talet och två parstugor från omkring 1860. Lantbruken har ladugårdar av stor volym, stensatta körbroar och välbevarade fönster och portar. På Bringetofta 3:4, Brogården, har ladugården två parallella körbroar och tvärs över vägen även en dubbel matkällare, vilka är unika i sitt slag i området. När Brogården passeras utemot Drageryd, upprepas mönstret tydligt av bostadsbebyggelse på den östra sidan av vägen med de tillhörande ladugårdarna på den andra sidan av vägen. Detta ingår inte i riksintresseområdet men är av kulturhistoriskt värde.

Bringetofta 3:4, Bringetofta Brogården 1.

Dubbelkällaren på Bringetofta Brogården 1.

Bringetofta sockencentrum är ett mycket representativt exempel på länets administrativa sockencentra med alla de bebyggelseinslag som en gång fanns i länets kyrkbyar. Den omkringliggande bebyggelsen är välbevarad och har genomgått få förändringar sedan 1800-talets andra hälft, trots att byggnaderna många gånger har bytt användningsområde. Området har lång historisk kontinuitet där människor bott och verkat åtminstone sedan den yngre järnåldern.

Sockenmagasin, Bringetofta 7:9 th och nuvarande församlingshemmet tv i vägsäl vid Bringetofta kyrka.

Bringetofta 11:1, nuvarande församlingshem.

Bringetofta 11:1, församlingshem och Bringetofta 5:14, Flogård 2, parstuga från 1858.

F.d. lärarbostaden på Bringetofta 5:10.

Uthus på Bringetofta 5:10

Bringetofta f.d. skolbyggnad och lärarbostad (Bringetofta 5:10) med kompletterande uthus från 1930, är båda av större volym. Slätputsad grund, faluröd locklistpanel och ljusst blå dörrar med de ursprungliga småspröjsade fönstren är mycket välbevarade. Gavlar och omfattningar är vita och bostadshusets hörn består av kraftigt markerade pilastrar. De valmade taken har beklänts med mörka betongpannor.

Bringetofta 12:1, Bringhem 1. Är en 1½ plans-villa byggd som hem åt en byggmästare år 1920 i klassisk stil med brutet mansardtak. Ny panel, som har gjorts att efterlikna den från 1920, har 2019 ersatt en eternitbeklädnad. Byggnadens dörrar och fönster är de ursprungliga och i norr finns ett välbevarat trapphus – även interiört med trapp och panel. Platsbyggda köksskåp från omkring 1920 och fyra kakelugnar med blomstermotiv, alla med olika utföranden.

Ladugården på Bringetofta 5:11.

Bringetofta 2:2 Hus 2, enkelstuga.

Bringetofta 2:2 Hus 2, enkelstuga.

Bringetofta 2:2 Hus 4, ladugård i vinkel.

Bringetofta 12:1, Bringhem 1.

Uthus på Bringetofta 12:1, Bringhem 1.

Områdets karaktärsdrag

- Kyrkby med blandad bebyggelse med olika funktioner, vilka ofta ingått i ett sockencentrum
- Bebyggelse av gles karaktär
- Öppet och flackt odlingslandskap
- Byggnadernas rödmålade locklistpaneler med vita omfattningar och knutar

Karaktärsdrag – Kyrka och klockstapel

- Byggnadernas volym
- Färgsättning och material
- Vitputsad fasad
- Oljemålad träpanel
- Den halvrunda absiden
- De stora rundbågiga fönstren
- Stensockel av blandad stentyp
- Interiören, bland annat med medeltida kalkmålningar

Karaktärsdrag – Bringetofta 5:10, f.d. lärarbostad

- Byggnadens volym och färgsättning
- De valmade taken
- Byggnadernas spröjsade fönster i trä
- Byggnadernas dörrar och portar i trä
- Huvudbyggnadens hörnpilastrar

Karaktärsdrag – Bringetofta 7:11, Bringetofta prästgård

- Byggnadens volym och färgsättning
- Tak med lertegel
- Farstuns falsade plåttak
- Byggnadernas spröjsade fönster i trä

Karaktärsdrag – Brogården

- Dubbla körbroar
- Stensatt dubbelkällare
- Byggnadernas volym och färgsättning

Karaktärsdrag – Bringetofta 12:1, Bringham 1

- Byggnadens volym
- Lertegelbeklätt mansardtak
- Byggnadernas spröjsade fönster i trä
- Trapphus, exteriört och interiört
- Kakelugnar och den fasta köksinredningen

Karaktärsdrag – Bringetofta 2:2 Hus 2, enkelstuga

- Byggnadens volym
- Dörrpar med överljus
- Faluröda timret
- Spröjsade fönster i trä

Kulturhistorisk bedömning och värdebeskrivning

Området uppvisar en välbevarad och representativ bebyggelsestruktur som en gång utgjorde grund för de flesta av länets kyrkbyar, vilket är av stort historiskt värde.

Bebyggelseinslagen finns kvar på sina ursprungliga platser och till stor del i bevarad volym, färg och material.